

Întroducere

Conferința de Perfecționare a Restauratorilor Maghiari din Transilvania – organizată, potrivit tradiției, în luna octombrie – continuă să se bucure de interes. În 2002, alături de participanți veniți din Ungaria și din Transilvania, am avut prilejul de a-l saluta în mijlocul nostru și pe Aurel Moldoveanu, figură proeminentă a muncii de conservare din România, care i-a avut ca discipoli pe mai toți restauratorii transilvăneni. Cu prilejul conferinței, Muzeul Haáz Rezső din Odorheiu-Secuiesc a găzduit și o expoziție de panouri, prezentând lucrările de diplomă ale absolvenților Institutului de Formare a Restauratorilor din cadrul Universității Ungare de Arte Plastice. Călătoria de studii legată de cea din urmă conferință – după Bazinul Ciuc-Gheorgheni (2000), mănăstirile din Moldova (2001) – ne-a purtat în 2002 pe plaiurile pitorești ale Maramureșului. De-a lungul călătoriei noastre de trei zile am vizitat monumentele, muzeele, locurile memoriale din Reghin, Harina, Bistrița, Beclean, Dej, Coltău, Baia Mare, Surdești, Mara, Sighetul Marmăției, Desești, Săpânța, Bârsana, Poienile Izei, Ieud și Gherla. Ne-am bucurat de interesul arătat față de strădaniile noastre de tinerii colegi, aflați pe calea familiarizării cu secretele profesiei, precum și de studenții-restauratori ai Universității sibiene. Entuziasmul lor ne-a întărit crezul în utilitatea transmiterii experiențelor și cunoștințelor ce le-am dobândit de la predecesorii noștri.

Petronella Kovács
restaurator de lemn și mobilă
Conducător al secției de restaurare obiecte
Universitatea Ungară de Arte Plastice
Muzeul Național al Ungariei
Budapest 1450. 9. Pf. 124.

András MORGÓS – Levente DOMOKOS Începuturile activității de restaurare muzeală în Transilvania și figuri ilustre de restauratori ardeleni

Restaurarea, ca activitate muzeistică, în Ungaria și Transilvania a început să se dezvolte în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea. În 1864 Viktor Molnár își ocupa postul de laborant-restaurator la Muzeul Național al Ungariei. Kemény József și-a început activitatea în cadrul aceleiași instituții în 1876, ocupându-se de restaurarea obiectelor din fier, și a armelor. Amândoi au lucrat în cadrul instituției timp de jumătate de veac. Pentru a avea termeni de comparație, amintim că primul restaurator – J.

Doubleady – și-a început activitatea în cadrul binecunoscutului British Museum (fondat în 1753) în preajma anului 1840. Până atunci obiectele erau restaurate de arheologii care le-au descoperit. În ce privește amenajarea laboratoarelor chimice din cadrul muzeelor, angajarea unor chimiști, analiza componenței materialelor obiectelor muzeale, Ungaria – la turnura secolelor XIX-XX – s-a situat în elita mondială. Trebuie relevată în acest sens activitatea chimistului Dr. József Loczka. Primul său articol de specialitate a apărut în 1885. Prima analiză asemănătoare, semnată de E. Bibra, apăruse doar cu puțină vreme în urmă, în 1873. Laboratorul Muzeului Regal al Prusiei din Berlin, amenajat de chimistul Dr. F. Rathgen, considerat ca model peste tot în lume, a fost fondat în 1888. Laboratorul din cadrul British Museum, de care se leagă activitatea chimiștilor Dr. A. Scott și Dr. H. Plenderleith, funcționează doar începând din 1924. Revenind la pionierii maghiari ai profesiei, trebuie relevată activitatea restauratorului-chimist Dr. Géza Elemér Gaspáretz, stins din viață prea devreme, după o activitate muzeistică de doar 8 ani. În această perioadă scurtă el a desfășurat o activitate de pionierat în domeniul analizei straturilor picturale, a cercetării microscopice a pigmenților și lianțelor vopselelor. De numele său se leagă restaurarea mai multor descoperiri arheologice importante, păstrate în muzeele din Ungaria. A inventat procedee noi de restaurare, precum curățirea obiectelor metalice prin electroliză, impregnarea obiectelor, înlocuirea parafinei (utilizată mai devreme la solidificarea obiectelor) cu microceluloză. Un pas important în dezvoltarea muzeelor a constituit fondarea – de către Béla Posta – atelierului de restaurare de la Cluj (1900) și a atelierului de la Debrecin, amenajat de restauratorul-chimist Zoltán Hegyi (între 1937-1940), dotat cu cameră de gaze și aparat röntgen. Hegyi este și autorul primului manual de restaurare în limba maghiară. Primul autor transilvănean al unui articol de specialitate, privind restaurarea obiectelor muzeale, este Sámuel Fenichel (în 1891), care și-a făcut studiile în Ardeal, lucrând apoi în cadrul Muzeului Național din București. La turnura secolelor XIX-XX obiectele mai delicate ale muzeului clujean (picturi, textile) au fost restaurate de specialiști externi. Primul restaurator de seamă din Cluj a fost András Lehoczky, care deși nu dispunea de o pregătire prealabilă de specialitate, era dotat cu o îndemănare în materie ieșită din comun. Prima mențiune a activității acestuia datează din 1908. În 1921, în cadrul unui curs de arheologie organizat la Cluj, și-a instruit discipolii în procedeele de conservare a obiectelor de fier, porțelan, sticlă și lut. În același an devine restaurator al Muzeului Național al Ungariei. Printre restauratorii care au lucrat în folosul muzeului clujean se mai cuvine a fi amintiți pictorii Rezső Moretti, József Konstantin Beer (ultimul din Budapesta), Gyula Merész (din Cluj), sculptorul clujean Ferenc Szeszák și

resturatorul de tablouri Kálmán J. Najmányi. Prezentul studiu prezintă în detaliu activitatea unor restauratori maghiari din Transilvania, precum Sámuel Fenichel, József Koródi, János Eröss, Mária Antal (Szabó), Kálmán Széles și István Ferenczi, ultimul stins prematur din viață în 2002.

András Morgós
inginer chimist, resataurator de lemn și mobilă
Magyar Nemzeti Múzeum
1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16.

Levente Domokos
Conservator
Muzeul „Molnár István”
Cristuru-Secuiesc, P-ța Libertății nr. 45.

Aurel MOLDOVEANU **Este degradarea bunurilor culturale inevitabilă?**

Răspunsul la întrebare este afirmativ. Bunurile culturale, din punct de vedere chimic, sunt instabile. Descompunerea lor se produce pe calea unor procese chimice, înlesnite de factorii fizico-chimici ai mediului. Aceste procese sunt ireversibile, nici cea mai exigentă restaurare nu poate readuce obiectul de artă în starea sa inițială. „Ce ar trebui făcut în acest sens?” – se întreabă autorul, recomandând următoarele: Depozitarea separată a colecțiilor vulnerabile într-un mediu cu o umiditate relativă de maximum 45%, la o temperatură de cel mult 4-5°C, în încăperi izolate termic. Dacă astfel de condiții nu se pot asigura pentru toate obiectele vulnerabile, să se opereze o triere valorică, astfel încât să se poată depozita în 1-2, eventual 3 încăperi partea cea mai valoroasă a colecțiilor vulnerabile. Folosirea unui obiect păstrat în astfel de condiții se va face doar după echilibrarea termică. La fel se va proceda și cu ocazia realizării în depozit. Pentru expoziții: UR 40%, $t=15^{\circ} - 17^{\circ}$. Acesta va crea un anumit disconfort, este prețul pe care actualele generații trebuie să-l plătească pentru ca generațiile viitoare să se poată bucura de aceste bunuri. Îmbunătățiri se pot realiza și în expozițiile neclimatizate: Îmbunătățirea izolării termice. Atenție la ferestre, care efectuează un transfer mare de căldură. Funcționarea continuă a instalațiilor de încălzire (în sezonul rece), dar la intensitate mică, păstrând o temperatură constantă de 15-17°C. Folosirea aparatelor pentru deumidificat aerul, asigurând în expoziții același UR ca în depozite: 30-40%. Expunerea celor mai valoroase, și mai ales vulnerabile obiecte, doar 3-4 săptămâni anual. – Supravegherea continuă a sistemului de protecție asigurându-se intervenții operative de câte ori se defectează. Iluminatul incandescent (numai!) în acele spații în care se expune doar un singur material de natură organică. Aplicarea acestor măsuri are un caracter de

maximă urgență. Aplicarea lor depinde de trei factori: capacitatea de înțelegere, cunoștințele necesare și mijloacele materiale. Lipsa cu cel mai mare impact este cea a capacității de înțelegere. Deși muzeele sunt conduse de oameni foarte bine pregătiți în diferite domenii (artă, istorie, etnografie, etc.), acestora le lipsește deseori înțelegerea problemelor de ocrotire a patrimoniului. Ca și în celelalte sectoare, obtuzitatea îmbracă uneori haine academice. Dacă nu există înțelegerea rostului unor măsuri, ce se mai poate face

András MORGÓS – Levente DOMOKOS **Restaurarea resturilor lemnoase a pomului (părul) lui Petőfi de la Cristuru-Secuiesc**

Potrivit tradiției, poetul maghiar Sándor Petőfi și-a petrecut seara din ajunul bătăliei fatale de la Albești (31 iulie 1849) într-o grădină din Cristuru-Secuiesc, sub crengile unui păr. Acest păr a devenit cel mai căutat loc memorial și de pelerinaj al orașului. Pomul este secăt de câteva decenii, iar trunchiul său uscat a fost spart în bucăți de niște tineri vandali, în 2002. Această întâmplare tristă a pus în actualitate necesitatea restaurării și reezării în poziție inițială a resturilor lemnoase ale părului. Operațiunile de restaurare s-au efectuat prin colaborarea Muzeului „Molnár István” din Cristuru-Secuiesc și a Muzeului Național al Ungariei. În urma deteriorărilor anterioare, cauzate de insecte și ciuperci, a devenit necesară operațiunea de solidificare a materialului lemnos. Părțile cu microcapilare, distruse de ciuperci, au fost tratate cu rășină sintetică pe bază de Araldite BY 158^R, dizolvată într-o soluție nitrodiluantă, de vreme ce orificiile cauzate de acțiunea insectelor, spărturile, desprinderile provocate de șocurile mecanice s-au fixat cu soluții nitrodiluante de concentrații diferite, pe bază de Paraloid B72. Lipirea bucăților sparte s-a făcut cu rășină sintetică Uverapid și Eporezit FM 20. Pentru umplerea crăpăturilor interioare s-a folosit amestec de rășină, vopsea minerală și rumeguș fin de lemn. Protecția împotriva dăunătorilor de natură biologică a fost asigurată prin tratament cu soluție apoasă preparată din concentrat de Biocomplex. Complectările metalice – brațele de susținere, coroana de dafin – au fost curățite cu soluție de RO-55, apoi tratate cu soluția alcoolică a unui lichid pentru agrăseală, în sfârșit, ca strat protector, s-a aplicat soluție de Paraloid B72, iar părțile metalice au fost unse cu ulei KK-18, folosit la întreținerea armelor. În interiorul materialului lemnos s-a introdus un suport invizibil, cu ajutorul căruia părul a fost reinstalat la locul său inițial.

András Morgós
inginer chimist, resataurator de lemn și mobilă
Magyar Nemzeti Múzeum
1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16.

Levente Domokos
Conservator
Muzeul „Molnár István”
Cristuru-Secuiesc, P-ța Libertății nr. 45.

Judit BAKAY-PERJÉS Restaurarea obiectelor arheologice din piele

Colecțiile arheologice ale muzeelor cuprind relativ puține obiecte din piele. Drept care, cu ocazia cercetărilor arheologice, este necesar să se depună eforturi pentru salvarea tuturor obiectelor ori fragmentelor din piele, cât de mici ar fi ele.

De unde această lipsă de vestigii arheologice confecționate din piele, pe teritoriul Bazinului Carpatică O cauză ar fi predispoziția acestui material pentru degradare rapidă, precum și circumstanțele care influențează acest proces. Degradarea obiectelor confecționate din piele depinde de calitatea materiei prime, de condițiile de mediu din timpul folosirii, de lungimea perioadei cât a fost acoperit de pământ și de calitatea solului. Astfel, caracterul solului, componența sa minerală, pH-ul, umiditatea, concentrația de oxigen, influențele reciproce dintre acest sol și obiect, acțiunea microorganismelor, sunt tot atâtea elemente ce determină gradul și modul degradării. Toate aceste circumstanțe pe teren pot apărea în forme și interferențe deosebit de variate, de aceea e greu de prevăzut starea eventualelor descoperiri de obiecte din piele, în faza de proiectare a cercetărilor.

Compuși metalelor – din care în sol există o mare varietate – au o acțiune distrugătoare asupra fibrelor de piele. Aproximativ înlesnește – cazul fierului – ori încetinește – cuprul, argintul – procesul de degradare a pielii. În solurile permanent acoperite de apă procesul de descompunere a substanțelor organice este mai lent. Scoaterea la suprafață a obiectelor de piele descoperite sub pământ, datorită poziției lor sau a gradului avansat de degradare, necesită o grijă aparte. Dacă această operațiune se face într-o manieră superficială, obiectul poate suferi deteriorări imposibil de rectificat. Cea mai recomandată este metoda recoltării „in situ”, procedeu descris în detaliu pe paginile prezentului studiu. Dacă pielea este mult deteriorată, este bine să fie impregnată deja la locul descoperirii. Se recomandă a se folosi o soluție ce ulterior poate fi redizolvată, pentru ca în condiții de laborator să se poată efectua operațiunile de curățire și de conservare necesare. Obiectele, până la conservare, vor fi ținute în stare umedă. Studiul se mai ocupă de modul ambalării și al transportului, precum și de fazele restaurării. Accentuează importanța documentării operațiunilor prin fotografii, desene, descrierea amănunțită a locului

descoperirii. Este prezentat procedeu de curățire mecanice, cu apă, respectiv cel chimic, fazele conservării în diferite tipuri de soluții alcoolice dizolvate în apă. Sunt descrise diferitele modalități de uscare – la temperatura camerei, cu diluant sau în condiții de înghețare. Oferă informații practice privind lipirea, complectarea obiectelor, asamblarea obiectelor compuse din mai multe bucăți.

Adeseori, în cazul descoperirilor arheologice confecționate din piele, complectarea părților deteriorate, asamblarea obiectelor mai sofisticate nu se poate face fără lezarea pieselor. În aceste cazuri autorul recomandă reconstituirea integrală a obiectului.

Judit Bakay-Perjés
Restaurator
(Muzeul de Istorie al Budapestei)
Conferențiar
(Universitatea Ungară de Arte Plastice)

Márta KISS-BENDEFY Restaurarea unui ornat preoțesc din piele aurită din secolul al XVIII-lea

Ornatul sus amintit a fost confecționat dintr-un material deosebit, numit în mai multe limbi „piele aurită” (gilt leather, corami d’ oro, cuir d’oré, goudleer), deși n-are a face cu aurul propriu-zis. Culoarea sa nu se datorează procedurii de aurire, ci imitației culorii aurului, pe o suprafață întinsă. Studiul prezintă această tehnică aparte de ornare a pielii, istoricul răspândirii ei, cauzele deteriorării obiectelor de piele aurită, apoi procesul de restaurare al unui ornat confecționat din respectivul material. Despre confecționarea pieilor aurite ne parvin informații contemporane scrise din mai multe surse. Autenticitatea rețetelor transmise de acestea este confirmată de analizele recente a mai multor obiecte datate. S-au folosit piei de oaie ori de vișel, agrășite cu o soluție de proveniență vegetală, pe suprafața cărora s-au aplicat plăcuțe subțiri de argint, cu clei de pergamen sau albuș de ou. Argintul a fost aplicat prin poleială, apoi uns cu albuș de ou, ca să nu se corodeze. Ornamentele dorite s-au aplicat cu ajutorul unor prese de lemn. Peste suprafețele care trebuiau „aurite” se aplica un lac de culoare brună-gălbui, conținând ulei de in și rășini naturale. Suprafețele date cu acest lac gălbui, respectiv cele rămase argintii au fost ornate mai departe prin presare și vopsire. Cu această tehnică s-au confecționat tapeturi, tapișerii pentru mobilă, paravane, învelișuri pentru lăzi și casete, ornate. Potrivit mărturiilor inventarelor de epocă obiectele din piele aurită erau răspândite și în Ungaria secolelor XVIII-XIX. Acestea se regăsesc și astăzi în

colecții muzeale și ecleziastice (Muzeul Național al Ungariei, Muzeul Artei Industriale, Muzeul Creștin de la Esztergom, etc.). În tezaurul Episcopiei de la Győr se găsește o piesă rară, o pelerină în formă de clopot („pluviale”). Piese din piele „aurită” sunt periclitate de mulți factori distrugători. Starea lor depinde de materiile de bază ce s-au folosit la confecționarea lor, modul de utilizare, de păstrare, intervențiile anterioare de restaurare. Efectele acestora sunt prezentate detaliat pe paginile studiului. Ornamentul ce face obiectul acestui studiu este proprietatea Tezaurului și Bibliotecii Episcopiei de la Győr. A fost confecționat în secolul al XVIII., dar nu-i cunoaștem locul de proveniență. Materia ei primă – probabil piele de oaie – a fost agrăsită cu soluție vegetală. Probabil mediul umed de păstrare a făcut ca materia ei să se deterioreze, să se deformeze, să se rupă, semnalându-se și lipsa unor fragmente. Stratul superior de piele, împreună cu folia de argint ce i s-a aplicat, lacul auriu și vopseaua de deasupra, era plină de crăpături, pe alocuri mult slăbită. Întreaga suprafață a piesei era plină de praf. A fost necesară desfacerea părții din față și de la spate a ornatului, scoaterea câptușelii, întărirea și remedierea părților rupte. Curățirea materialului mult sensibil la umezeală s-a făcut pe cale mecanică: cu o pensulă moale, cu un instrument de șters confecționat din vinil, cu aspiratorul (protejându-se cu un strat textil). Deformările s-au remediat prin fixare, după aburire prealabilă. Pe urmă au fost complectate părțile lipsă, aplicându-se din interior, la rupturi, straturi de susținere din piele subțire, agrăsită cu soluție vegetală. Lipirea s-a făcut cu amidon de grâu, la părțile greu de lipit s-a folosit o dispersie de amidon de grâu și poli(acetat de vinil – Planatol BB Superior) în proporție de 2:1. Procesul de restaurare s-a încheiat prin coaserea câptușelii din pânză de in (în prealabil curățită și complectată), apoi ajustarea părții din dos cu cea din față.

Márta Kiss-Bendefy
Restaurator-chimist
Muzeul Național al Ungariei
Budapesta

Éva Mária **BENEDEK**

Restaurarea unui din exemplarele primei Biblii catolice de limbă maghiară prin turnare de pastă

Biblia care face obiectul prezentului studiu a apărut la Viena, în 1626. Traducerea ei o datorăm lui György Káldi, din inițiativa arhiepiscopului Péter Pázmány. Este prima Biblie catolică complectă de limbă maghiară. Efectul acestei traduceri, în ce privește evoluția limbii maghiare, se poate compara cu cea exercitată de Biblia reformată a

lui Gáspár Károlyi. Istoria anterioară a acestui exemplar nu se cunoaște, actualmente el se află în proprietate particulară. Scoarța de pilele a cărții, împodobită prin presare, respectiv prima și ultima coală lipsesc. Cartea probabil s-a aflat într-un mediu umed. Microorganismele înmulțite peste măsură au dezintegrat în bună parte hârtia de bună calitate. Filele căzute erau pe cale de a se dezagrega. Enzima eliberată de mușcăi a vopsit în mov unele file. Pe alocuri au apărut și pete foxing. Munca de restaurare a început după întocmirea documentației foto și a planului de restaurare. Coplectarea părților lipsă de mari dimensiuni s-a făcut cu ajutorul mașinii de turnat pastă. Aceasta a fost confecționată în Muzeul Secuiesc al Ciucului, prin aportul colegului András Szabó. Îi datorăm mulțumiri și restauratorului György Barkó din Budapesta, care ne-a pus la dispoziție planul mașinii de turnat pastă de fabricație proprie. În procesul de restaurare a hârtiei, turnarea pastei se face cu ajutorul vacuumului, pentru a complecta unele părți lipsă a foilor restaurate. Aparatul se compune din două bazine supraetajate. Bazinul de sus conține un element de împănare și susținere, aici se desfășoară procesul de muncă propriu-zisă. În bazinul de jos este păstrată apa, ce trebuie pompată – printr-o placă inox perforată și un filtru de plastic – pe suprafața filei ce trebuie complectată. Filele sunt bine fixate, și peste ele este așezată cantitatea de celuloză măcinată necesară. După uniformizarea densității lichidului, este deschisă supapa aflată în partea inferioară a bazinului de sus. Căderea directă a apei generează un efect de vacuumare, în urma căruia întreaga cantitate de celuloză măcinată este trasă și orientată cu viteză către golurile foii respective, unde fibrele de celuloză se depun uniform peste sită. Urmează îndepărtarea greutateașilor de fixare și mascare, după care fila complectată împreună cu sita de plastic sunt scoase, urmează procesul de uscare, reîncliere și presare finală.

Éva Mária Benedek
Muzeul Secuiesc al Ciucului
Mirecurea Ciuc
P-ța Cetății nr. 2

József **ORMOS**
Tehnici foto

Atât pe plan intern, cât și în străinătate, fotografia s-a impus ca obiect de artă de sine stătător. De colecționarea, arhivarea, cercetarea ei se ocupă institute aparte. Tocmai de aceea este necesar să cunoaștem diferitele tehnici foto, deoarece fotografiile rezultate din tehnici diferite necesită un tratament diferențiat. Autorul prezintă pe scurt

tehnicile, respectiv proprietățile daguerrotipiei, cianotipiei, hârtiei albuminate, talbotipiei, pannotipiei, ambrotipiei, ferrotipiei, a diferitelor materiale folosite de-a lungul vremii în arta și industria fotografică. Conservarea și restaurarea fotografiilor este o îndeletnicire relativ recentă, mai ales în ce privește implicațiile ei chimice. Acest lucru se datorează în principal faptului că fotografiile sunt cele mai complexe obiecte a diferitelor colecții. Această complexitate pune probleme și pe tărâmul depozitării, dar respectând anumite reguli, viața fotografiilor poate fi mult prelungită.

Să nu ne atingem de fotografii cu mâinile neacoperite. Pentru a evita depunerea amprentelor și petelor să purtăm mănuși de apă. Să ne îngrijim de curățenia spațiului de lucru. Fotografia să o apucăm cu ambele mâini, să o așezăm pe un suport de carton rigid, mai ales dacă e vulnerabilă, prezintă leziuni. Să nu atingem suprafețele emulsive.

Dacă fotografia se află în plic, să îndepărtăm plicul, și nu să scoatem fotografia din plic. Dacă ea s-a lipit de plicul de păstrare, să nu o forțăm. Să nu depozităm unele peste altele fotografii dezvoltate pe hârtie și clișee de sticlă, să nu așezăm nici un obiect pe deasupra fotografiilor. Să nu permitem consumul de alimente și de băuturi în spațiile unde se află fotografii valoroase. Să interzicem fumatul, care poate produce mari daune în timp scurt. Să evităm folosirea cernelii sau a stilourilor cu fibre. Însemnările făcute cu acestea, la acțiunea umezelii pot deveni ilizibile, aducând totodată daune fotografiei, transparent pe partea imaginii. Să folosim mai degrabă un creion moale. Să nu facem uz de benzi de cellulux, agrafe, ace de gămălie. Să supraveghem cu grijă orice persoană, mai ales pe colegii noi, care au acces la fotografii. Cu ocazia tratamentului aplicat fotografiilor să folosim corpuri de iluminat dotate cu filtre UV. Pentru expoziții, cercetări să folosim copii ale fotografiilor originale. Să păstrăm o curățenie strictă în spațiile de cercetare și în depozite. Praful poate provoca leziuni de suprafață. Să controlăm cu regularitate nivelul umidității și al temperaturii. Fotografiile să fie puse la depărtare de locuri proaspăt vopsite, mașini de copiat, surse de căldură. Locurile de păstrare să fie corespunzătoare: dulapuri metalice emailate, cutii nelipite, pentru înveliș: hârtie specială („Silversafe”). Studiul atrage atenția asupra sensibilității termice a filmelor din nitrați de celuloză, și se ocupă cu efectele dăunătoare generate de temperatura necorespunzătoare, aerul poluat, iluminatul.

József Ormos
Restaurator foto
Magyar Nemzeti Múzeum
1088. Budapest, Múzeum krt. 14-16.

Sándor SZILÁGYI

Fotografia,

Bazele și practicile fotografierii obiectelor de artă

Fotografierea muzeistică este una din cele mai variate ramuri ale profesiei de fotograf, deoarece însumează mai toate tipurile și modalitățile de fotografiere. Această varietate se datorează, printre altele, complexității compoziției materiale a operelor de artă. Studiul prezintă tehnicile de fotografiere ale obiectelor de pe latura lor practică, accesibilă tuturor. În cazul fotografiilor de documentare pentru procesul de restaurare, trebuie avut în vedere înainte de toate prezentarea reală, nedeformată și clară a coloritului, formei obiectelor, a caracteristicilor materiilor de bază. Fotografia în alb-negru continuă să fie singura tehnică corespunzătoare și acceptată pentru arhivare. De aceea, pe lângă fotografii color, cel puțin în starea obiectului dinainte de restaurare și în cea posterioară acestui proces, să se execute și fotografii în alb-negru. Autorul prezintă avantajul tehnic necesar – masa de lucru, aparatul foto, obiectivele, filtrele. Atrage atenția asupra aparatelor mai vechi, de comandă manuală, pentru că nu întotdeauna ultimul răcnet al tehnicii e cel mai corespunzător pentru fotografierea obiectelor de artă. Se ocupă de tehnicile de iluminat, de intensitatea și dirijarea iluminatului. E foarte importantă armonia luminii de bază cu sursele secundare, de nuanșare. Lumina orientată tangențial accentuează cel mai bine natura materială a obiectului, gradul de profunzime al leziunilor. Sunt prezentate, însoțite de sfaturi practice, tehnicile aferente diferitelor categorii de obiecte (de metal, porțelan, monezi, sticlă, lemn, textile, picturi).

Sándor Szilágyi

Restaurator de lemn și mobilă
Szépművészeti Múzeum
H 1068 Budapest, Szondi u. 77.

Katalin T. BRUDER

Restaurările vasului grecesc („cantharos”) de la Szob

În 1910-11, cu ocazia amenajării unor piue de zdrobit piatră din apropierea râului Ipoly, au fost descoperite morminte celtice cu un inventar bogat. Într-una din acestea, în compania unei fibule latine s-a descoperit un vas („cantharos”) confecționat din bronz bogat în cositor. Din partea bombată a trunchiului vasului se desprind două mânere (toarte). Acestea sunt formate din două fire paralele, care se termină în ogivă, depărtându-se de gura vasului. Vasul a intrat în inventarul Muzeului Național al Ungariei în 1939. Locul descoperirii: Szob; datarea: sfârșitul secolului al IV-lea î.Hr.; nr. de inventar: 16/939.2.

Primul restaurator al obiectului a fost Győző Baky. La prima intervenție s-a procedat la reaplicarea și completarea toartelor. La cea de a doua restaurare Győző Baky a ales un procedeu interesant: vasul fragmentar și deformat a fost completat prin metoda galvanoplastică.

La ultima restaurare s-a procedat în 2002, cu ocazia amenajării celei mai recente expoziții arheologice permanente din Muzeul Național al Ungariei. Completarea galvanoplastică a fost păstrată din două considerente: pentru că era estetică și elegantă, pe de altă parte, pentru că îndepărtarea ei nu s-ar fi putut face fără lezarea materialului inițial al obiectului. Datorită timpului limitat ce l-am avut la dispoziție până la vernisaj, completarea părților lipsă s-a făcut cu material plastic cu conținut de metal „Diamant Kupfer Plastic”. Lipirea bucăților de toartă s-a făcut cu același material. Procedeu optim ar fi fost completarea cu metal turnat. Aplicarea lor – deoarece metoda mai veche a sudării a devenit, din mai multe motive, nerecomandată – s-ar fi făcut prin lipire. Reconstituirea tălpii „cantharos”-ului, pe baza analogiilor de ceramică (existente din belșug, în contrast cu cele din metal, care sunt rare) nu ar fi o încercare temerară. Vasul grecesc de tip „cantharos” – prin exploatarea la maximum a posibilităților oferite de metal, prin forma fină a toartelor și a întregului corp – poate fi considerat ca și culmea evoluției acestei forme. El devine și mai important prin faptul că e singurul obiect grecesc din epoca La Tene, descoperit pe teritoriul Ungariei (ajuns aici, ce-i drept nu pe calea comerțului, ci luat ca pradă de către celți, din Grecia).

Katalin T. BRUDER

restaurator ceramică- metale

Magyar Nemzeti Múzeum

1088. Budapest, Múzeum krt. 14-16.

Éva MESTER

Pictura pe sticlă a Bazinului Carpatic. I.

Reprezentări, tehnică, materiale

Arta picturii pe sticlă, de alungul istoriei, a fost influențată de gusturile de epocă, de stilurile arhitecturale, de relațiile geopolitice, economice, culturale din zonă. Obiectele de proveniență medievală, de sticlă pictată, au dispărut în urma vicisitudinilor vremii. Un aer de învioreare pe tărâmul acestei arte, în Bazinul Carpatic, poate fi semnalat în condițiile secolului al XIX-lea, când în 1878 ministrul cultelor, Ágost Trefort, după pregătiri îndelungate, va înființa Institutul Național de Pictură pe Sticlă. Este punctul de plecare al unei evoluții spectaculoase a acestui gen de creație în Ungaria. Vor apărea numeroase ateliere,

mai ales în capitală, dar trebuie relevată și activitatea atelierului orădean al fraților Neumann. Stilul specific, cu colorit național al epocii se leagă de activitatea de jumătate de veac a lui Miksa Róth. Pornind pe urmele tatălui său, maestrul sticlar Zsigmond Róth, colaborând cu cei mai iluștri arhitecți și artiști ai timpului, acesta a ridicat arta picturii pe sticlă la nivel național. El a combinat tradițiile moștenite din evul mediu (mod de redactare, tehnici, materii de bază) cu ideile proprii. În a doua parte a secolului al XIX-lea, picturile pe sticlă, răspândite în urma unor comenzi consistente din partea bisericilor, poartă amprenta istorismului. Ca note specifice putem menționa modul plastic de prezentare, coloritul reținut, emailul colorat, umbrirea întunecată, preluate de la maiștri germani ai vremii. Atmosfera Mileniului ungar a fost benefică în privința productivității artistice; modul de reprezentare, tehnica și-a dobândit o personalitate aparte, trecând în același timp și printr-un proces de uniformizare regională. Marile construcții ale turnurii de veac au sporit lista comenzilor, contribuind și ele la nașterea unei picturi pe sticlă tipice Bazinului Carpatic. Studiul prezintă și principalele tehnici ale acestui gen de creație artistică (Schwarlot, Überzug, lazur, Silbergelb, grisaille, email) și materiile de bază aferente.

Éva Mester

Artist sticlar, specialist în protecția monumentelor

Zita KÁROLYI

Restauratori transilvăneni în Muzeul în Aer Liber de la Szentendre

În cadrul Muzeului în Aer Liber de la Szentendre în 2003 se va deschide un ansamblu de clădiri, realizat prin finanțarea Ministerului Moștenirii Culturale Naționale, având o arie utilă de 3800 m², cuprinzând un depozit-expoziție, birouri, galerie, centru pentru conferințe. Depozitul-expoziție este o parte importantă a ansamblului, la proiectarea acestuia s-au avut în vedere cele mai recente tendințe de conservare și protecție. El se întinde pe o arie de 2000 m², în spațiu climatizat, prevăzut cu ferestre din sticlă rezistentă, cu un sistem de rafturi ușor manevrabile (de tip SALGO), în care obiectele se vor alinia în ordine tematică. În baza de date computerizată cei interesați vor avea acces la fotografiile unor detalii și la texte informative. Corpurile de iluminat, care vor pune în evidență obiectele de pe rafturi, vor degaja o lumină mai slabă de 300 lux. Iluminatul se va pune în funcțiune cu ajutorul unor detectoare de mișcare. Iluminatul natural de pe acoperiș și de pe laturi va fi diminuat prin procedee speciale de umbrire. Darea în funcțiune va avea loc în luna

august a anului 2003. Pentru restaurarea obiectelor ce urmează a fi expuse, și numărul cărora depășește cifra de 2000, muzeul-gazdă a organizat timp de trei ani tabere de restaurare de 10 zile, la care au participat resturatori din cadrul instituției, studenți și restauratori din alte instituții de profil. În 2003 s-a lucrat cu obiecte de ceramică, în 2004 urmează obiectele din lemn vopsit, în 2005 mobilierul cioplit. În luna iulie a anului 2003 au fost invitați în tabără resturatori din diferite muzee transilvănene (Muzeul Secuiesc al Ciucului: Éva Magyar, István Nagy; Muzeul Tarisznyás Márton din Gheorgheni: Mária Lukács; Muzeul Breslelor din Târgu-Secuiesc: Zoltán Orosz; Muzeul Haáz Rezső din Odorheiu-Secuiesc: István Demeter, Zita Károlyi). Din Ungaria – alături de colegii din cadrul muzeului din Szentendre – au mai participat: Mária Áipli-Faragó, Zsuzsanna Horváth și Veronika Harasztovics, respectiv studenți ai facultății de etnografie. Participarea la această tabără a fost totodată și un curs practic de perfecționare pentru resturatorii transilvăneni, care au avut posibilitatea de a cunoaște noile metode de conservare, resturare și depozitare.

Zita Károlyi
restaurator ceramică
Muzeul Haáz Rezső
535600 Odorheiu Secuiesc
str. Kossuth Lajos nr. 29.